

A „Krisztinavölgy“ regéiből.

— A régi Pest. —

Ita Váradi Antal.

A mai Krisztinaváros hajdanta hosszú, zigzósan hajladozó termővölgy volt, mintha egy a Zugliget és Hűvösvölgy felől lezúgó folyam üresen maradt ágya volna. Nevét a későbbben itt épült városrész Krisztinától, Mária Terézia leányától vette, a ki Albert Kázmér szász-tescheni herceg és királyi helytartó felesége volt. Az ekkor még a fejlődés legkezdetén levő városrész 1766 április 8-ika körül kapta a nevét. S ez a név a budai tanácsülési jegyzőkönyvekben csak öt év múlva, 1711-ben van feljegyezve legelőször.

Hajdanta e területnek »Stuhlweissenbürger Thal« vagy Ried (dülő) volt a neve s a Gellérthegy lábától a Palota-hegy nyugati oldalán elvonuló völgy egy valamikor ott épült »Kispesth« nevű faluhoz tartozott, mely a török hódoltság alatt elpusztult.

Mikor 1686-ban kiűzték a törököt Budáról, a bátorságosabb idők beálltával visszatérő polgárság nemcsak a várat és a várhegyet népesítette be, hanem tanyát ütött a Kispesti völgyben is és annak egy részét, a keletre néző, ma Naphegynek nevezett domboldalt foglalta el és szőlőkkel ültette be.

Nemsokára hangos lett a vidék a szőlőmunkások zajától, énekétől s a tanácsi feljegyzések szerint, 1690 október 7-én zajlott le az első szüret.

A völgy mélyén szántóföldek és kertek zúdultek, s míg a Naphegy oldala a települőké volt, a szemközti hegylejtő részint parlagon

hevert, részint legelőnek volt fentartva s a város tulajdona, melyet az északról jövő vadvizek levezetésére szolgált, széles nyárfa szejelyezte árok hasit kettő: a »Teufelsgraben«.

A völgynek északi nyílása az állam tulajdona. A mai Karácsonyi-palota helyén katonatemető van, azontul a széles sikká elterült völgy egyik fele gyakorlótér, a másik a farkaktár.

Az »Ördögárkon« a mai krisztinavárosi templommal szemben, illetve valamelyest föl felé, széles fahid van, mely egy Buda 1849-iki ostromát ábrázoló körajzon még látható.

A XVIII. század utolsó évtizedében már nem temetnek a katonai temetőbe, hanem a helyett a déli vasut pályaudvara helyén egy polgári temető keletkezik: a Krisztinaváros temetője.

1759-ben még nagyon szórványosan álltak völgyhosszat a házikók, 1770-ben már egy kis házsor huzódik a mai Horváth-kert oldalán.

1772-ben már a tulsó oldalon, a városi területen is épülnek házak, s 1773 január 18-án a tanácsülés jegyzőkönyvében megszabva találjuk az elfoglalt telkek becsárát, négyszögölenként 9—18 krajczárban, a telkek használatosága szerint.

Az ujonan épített házak három évig adómentesek. Szükség is volt erre a csalogató intézkedésre, mert a »Status et numerus personalis parochiae Budensis« szerint 1771-ben összesen 121 lélek lakja a völgyet, 1772-ben már 167 a lélekszám, s az olcsó telekárak és adómentesség folytán a lakosság 1821-ig 2243 lélekre szaporodik.

A völgy lakóinak kis kápolnája a mai

krisztinavárosi templom előtt futó utcáraszen állott, egy istenfelő kéményseprőmester jóvoltából, a ki vándorlása éveiben megfordult napsugaras Itáliában s onnét fogadásból a hátán hozott el egy csodatevő Madonna-képet, mely ma is főkinése a templomnak, habár már az ötödik helyen áll, mióta donátora: Franzin Péter kéményseprő kis kápolnát emelt a kép tiszteletére, melynek főoltárán az olaszországi Madonna ragyogott.

A kegykép elé özönlő hívőknek nemsokára szűk lett a kis kápolna, Nagyobbat kellett építeni.

Szent Flórián napján, a kéményseprők védőszentjének ünnepén még a nagyobbacska templom is szűknek bizonyult s százan meg százan szorultak ki a gyepre, szabad ég alatt hallgatva az ünnepi prédikációt.

Mikor 1723-ban a déli szél által óriástvá növesztett budai tűzvész elérte a puskaporos tornyot s annak több száz mázsányi tartalma eget-földet rázó dördüléssel a levegőbe repült s a földrengésszerű rázkódtatásra nemcsak a Vár összes ablakai törtek össze, hanem a várfal egy része is leomlott, rengeteg kőbombák repültek át a pesti oldalra s a krisztinavárosi kis templom is félig bedült.

1795-ben új templom épült, a Szűzanya tiszteletére s bucsuja a Haviboldogasszony ünnepén, augusztus 5-én tartatott.

Az őskápolna építője, Franzin Péter azt kérte testamentumában, hogy feleségétől a kápolna előcsarnokába temessék el. Ez meg is történt s az istenfelő kéményseprő évtizedeken át a fölötte zengő orgonabugás melódiái mellett aludta örök álmait, mignem az új templom néhány öllel hátrább épülvén, sze-

gény Franzin és felesége ma az utcán aluszszák siri álmukat, melynek öre egy a kegyelet által egészen közelében emelt Mária-szobor.

Ennek története a következő:

A régi világban többnyire «pestis»-nek nevezett járvány mind gyakrabban látogatta meg Pestet és Budát s ilyenkor a hívők rendszeren kegyeletes szobrok felállítására által igyekeztek az ég haragját megengesztelni.

Ilyen alkalmaknak köszönhetik eredetüket az ujlaki s a várbeli Szentháromság-szobrok, valamint az óbudai Flórián-tér szoborcsoportozatának egy része. Az előbbi kettő a polgárság, az utóbbi a Zichy grófok örököseinek, Óbuda földesurainak bőkezűségéből.

A krisztinavárosi templom mellett álló Immaculata-szobor, a mely »Sine labe, concepta O. P. N. 1855 május 6.« felirással ékes, eredetileg egy budai üvegesmesternek, Janisch Mátyásnak köszöni létrejöttét.

A hívők már régóta óhajtottak templomuk mellé egy Mária-szobrot, s már a XVIII. század első évtizedeiben, az ugynevezett «pestis-szobrok» felállításakor volt szó egy ilyen votív-szoborról, de a jámbor óhajítás csak a XVII. század végén élt és a XVIII. században meghalt üvegesmester — Janisch Mátyás — munificenciájából öltött testet.

A szobor 6.20 négyzetméter területen áll, 3.85 méter magas, 0.30 méter mély, oszlópa 2.50 méter magas, tetején kígyó által körülölelt földgolyó, melyen a kezeit összekulcsoló, 1.65 méter magas Madonna áll. A szobor kőből van faragva s 1702-ben eredetileg a nyugat felé fekvő katolikus temető közelében állítottatott fel.

Később azonban a déli vasut végpontja az Ördögárok között, a Kékgyó-utca s a

Szegényház-utca keresztezésénél állítottatott fel, a melyet hajdan *Krisztina-térnek* neveztek.

Ott állt vagy százötven esztendőig a Deutsch S. Beer-féle malátagyár előtt, mignem az Ördögárok kiöntései eliszapolták s alapját meglazították, úgy hogy roskadni kezdett. Ezért 1855-ben restaurálták és május 6-án újból felszentelték.

Itt azonban az egyre növekvő forgalom s a déli vasut pályaudvarának tervbe vett kiterjesztése megint megbolygatták s a krisztinavárosi hívők kérésére, lebontották s 1858-ban december 8-án átvitték a krisztinavárosi templom melletti kis térre, a hol ma, talapzatával jóskán a földbe süllyedve, őrizi Franzin Péter és felesége siri álmait.

És a hol hajdan békés budaiak pihenték ki a szőlőkapálás fáradalmait a hegyoldali csendes temetőben: ott ma mennydörgő robajjal rohannak el a déli vasut mozdonyai, csöngetnek a villamos érczharangok s a mindennapi élet vásári lármája elnyeli a krisztinavárosi templom harangjának messze csengő, messze siró szavát s az édes arczu kőmadonna mintha szentelt kezeit összecsapva fohászkoznak:

— Óh, hová jutottam, óh, hová jutottam?

S míg a kis templomban bug az orgona s fő-oltáran, mely előtt valamikor Széchenyi István gróf esküdött örök hűséget a csodaszép Seilern Crescencia grófnőnek, nyugodt méltósággal néz le a mosolygó Madonna, — a Franzin Péter Madonnája: maga a donátor, Petrus Franzin, a kéményseprő, ott alszik a villanyosvasut-dörgette kövezet alatt, kegyes élete párjával, nem hajt a dörgésre, vásári lármára, fölötte zengő kofa-veszekedésre, hanem boldog mosolylyal álmodik tovább s azt mondja magában:

— Bánom is én, bánom is én?

Henderson lemondott.

Basel, augusztus 3. (*Saját tudósítónk távirata.*) A Havas-ügynökség egy londoni jelentése szerint Henderson miniszter benyújtotta lemondását.

Amerika békehatárídeje.

Bern, augusztus 3. (*Saját tudósítónk távirata.*) Mint az Exchange-Bureau Washingtonból jelenti, politikai körökben híre jár, hogy a washingtoni kormány és az entente között megállapodás jött létre a békefeltételekről. Amerika elhatározta, hogy *Németország leveretése előtt* nem bocsátkozik a hadicélok megvitatásába.

A Békeegyesület felhívása.

A Magyar Szent Korona Országainak Békeegyesülete a negyedik háborus esztendő kezdetén a következő felhívást bocsátotta ki propaganda céljából:

Már három esztendeje, hogy Európa lángba borult és minél tovább tart a világégés, annál szorosabb kötelessége minden kultúrembernek arra törekednie, hogy a romokból konzolidált, a népek kölcsönös megértéséből fakadó szövetség, a művelt népek szövetsége alakuljon ki, a melynek az a főcélja, hogy a jövőt hasonló csapásoktól mentesítse. E célból alakult meg Hágában 1915 áprilisában nemzetközi alapon a tartós béke központi szervezete, a mely működését a következő kilencz programpontról körül fejtí ki:

1. Semmiféle annexió vagy területátvétel nem történjék az ottlakó nép érdeke és óhajítása ellenére s annak hozzájárulása, a hol lehetséges, népszavazás vagy más uton fejeződjék ki.

2. Az államok biztossák a területükön élő nemzetiségeknek a jogegyenlőséget, vallásszabadságot és nyelviük szabad használatát.

3. Állapodjanak meg az államok abban, hogy gyarmataikon, protektorátusaikban és érdekeltégük területén a kereskedelmi szabadságot, vagy legalább az összes nemzetek egyenjóságát keresztülvizslik.

4. Az államszövetkezés békés szervezkedésén alapuló hági békekonferencia művét tovább kell fejleszteni. E békekonferencia állandó szervezettel bírjon és időközönként üljön össze.

5. Az államok egyezzenek meg abban, hogy összes ellentéteiket békebíróság elé terjesztik. E célból a Há-